הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר זמנים

לחם משנה על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-חמץ-ומצה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ה 6
הלכה ו 7
הלכה ח 10
הלכה ט 10
הלכה י 12
פרק ב 12
הלכה א 12
הלכה ב 12
הלכה ג 13
הלכה ד 13
הלכה ו 13
הלכה ז 13
הלכה ח 14
הלכה י 14
הלכה יא 14
הלכה טו 15
הלכה יז 15
הלכה יט 15
פרק ג 16
הלכה ב 16
הלכה ג 16
הלכה ד 16
הלכה ו 16
הלכה י 17
הלכה יא 17
פרק ד 17
הלכה א 17
הלכה ג 18
הלכה ד 19
הלכה ה 20
הלכה ז 21
הלכה ח 22
הלכה י 22
הלכה יא 22
פרק ה 23
הלכה ב 23
הלכה ה 23
הלכה ח 23
הלכה ט 24
הלכה יג 24
הלכה כ 24
פרק ו 25
הלכה א 25
הלכה ב 25
הלכה ה 26
הלכה ז 27
הלכה ח 28
פרק ז 28
הלכה יא 28
פרק ח 29
הלכה ב 29
הלכה ו 29
הלכה ז 30
הלכה י 31
הלכה יב 31
הלכה יד 31

פרק א

הלכה א

כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחילת ליל ט"ו וכו'. בפ' העור והרוטב (חולין דף ק"כ) מרבה לה מדכתיב נפש לרבות את השותה ואמרו שם תניא נמי הכי גבי נבלת עוף טהור וכו' המחהו באור טמא בחמה טהור ופי' שם הטעם נפש לרבות את השותה וכתבו שם התוס' [בד"ה לרבות] דאע"ג דבעלמא שתיה בכלל אכילה הני מילי בשתיה אבל הכא דלאו מילי דשתיה לאו בכלל אכילה הוא ואצטריך נפש לרבויי. ורבינו בפ"ג מהל' שאר אבות הטומאה כתב או שהמחה את החלב באור וגמעו הרי זה טמא כאוכל מבשרם שהשותה בכלל אוכל ע"כ. ולכאורה לשונו שכתב שהשותה בכלל אוכל משמע בטעמיה דאמרינן בעלמא דשתיה בכלל אכילה וא"כ הוא קשה דטעמא דגמרא לאו הכי הוא אלא משום דכתיב נפש אלא שכונתו ז"ל במ"ש שהשותה בכלל אוכל ר"ל דמכח קרא דנפש גלי לן דבכלל אכילה דקרא איכא שתיה. ואע"פ שרבינו לא כתב טעם דקרא דנפש אין חשש בזה שאין כונתו אלא להשמיענו הדין:

הלכה ב

החמץ בפסח אסור בהנייה שנאמר לא יאכל חמץ וכו'. בר"פ כל שעה (פסחים דף כ"א:) חזקיה ור' אבהו פליגי דחזקיה סבר דלא יאכל משמע לא יהיה בו היתר אכילה ור' אבהו פליג עליה דקסבר כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ואע"ג דבפ' ח' מהל' מאכלות אסורות פסק רבינו כר' אבהו כתב כאן טעמו של חזקיה מפני שקרא מיותר פשוט יותר וכן הביאו הרב אלפסי ז"ל בהלכות בריש פרק כל שעה וכתב הר"ן ז"ל זה הטעם משום דטעמא של חזקיה הוא ופשוט יותר כלומר ור' אבהו לא חלק עליו אלא שמוסיף עליו דאפילו לא תאכלו איסור הנאה וכו' לכך הביאו אותו ההלכות ורבינו. וא"ת אם דעת רבינו לפסוק כר' אבהו א"כ הא אמרינן בר"פ כל שעה (פסחים דף כ"ב) דר' אבהו קסבר כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה ולדידיה ההיא מתני' דשולח אדם ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכו לא אתיא אלא כמאן דאמר יש בגידין בנותן טעם וא"כ רבינו דפסק דאין בגידין בנותן טעם בפט"ו מהל' מאכלות אסורות איך פסק בפי"ח מהל' מאכלות אסורות להההיא מתני' דשולח אדם וכו' דאתיא דלא כוותיה. ועוד קשה דבסוף הסוגיא (דף כ"ג) מוכח שם דקרא דיעשה לכל מלאכה דאתי להתיר חלב בהנאה היינו לר' יוסי דסבר כשהותרה נבלה חלבה וגידה לא הותרה אבל לר"ע דסבר דהותרה הכל לא אצטריך האי קרא להתיר החלב וא"כ ר'

אבהו דסבר כר"ע דהיא וחלבה וגידה הותרו א"כ לדידיה לא איצטריך קרא דיאכל חלב אלא לדרשא דר"ע וא"כ איך כתב רבינו שם דהיתר החלב הוא משום קרא דיעשה לכל מלאכה הא לר' אבהו ודאי לא צריך קרא להכי והוא פסק כר' אבהו. ונראה דה"ה ז"ל שם בשם הרמב"ן עמד על קושיא הראשונה ותירץ דלרווחא דמילתא איתמר ההיא סוגיא ופירוש דבריו נ"ל דהכי קאמר דכשתירץ הגמ' בריש הסוגיא קסבר ר' אבהו כשהותרה נבלה וכו' היינו לתרץ הקושיא שהקשו עליו דהרי בגיד נאמר לא יאכל ומותר בהנאה ולפי המסקנא כבר מתורצת קושיא זו בלאו הכי דנאמר דקרא דיעשה לכל מלאכה אתי להתיר חלב כר"י הגלילי וגיד מותר בהנאה מג"ש דחלב כדאמרו שם וא"כ לפי המסקנא שפיר מצי סבר רבי אבהו כשהותרה נבלה חלבה וגידה לא הותר וקרא דיעשה לכל מלאכה אתי להתיר חלב והשתא אתי שפיר הכל. ודע שמה שאמר שם רבינו בפ' שמיני עד שיפרוט לך הכתוב וכו' אין כונתו לומר דמדאיצטריך קרא להתיר נבלה נפקא לן דכ"מ שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע דהא בגמ' מוכח דמאי דאיצטריך בנבלה לא הוי אלא לר"מ אבל לר"י לא נפקא לן אלא מאותו ורבינו בהדיא פסק בפרק עשירי מהל' עכו"ם כר"י שכתב שם אסור ליתן מתנת חנם וכו' שנאמר לגר אשר בשעריך וכו' במכירה ולא בנתינה. לכך נראה דמה שאמר שם עד שיפרוט לא נחית אלא לומר שאם לא פרט הדבר כמ"ש שם אסור בהנאה ואע"ג דרבינו נקט שם לישנא דר' אבהו ופירש דברי ר' אבהו במה שאמר עד שיפרוט לך הכתוב וכו' ר"ל מדאיצטריך בנבלה כמבואר שם בגמ' מ"מ אין כונתו של רבינו כך ומוכרח הוא כדפרישית:

והמניח חמץ ברשותו בפסח אע"פ שלא אכלו עובר בשני לאוין. בפ"ק (דף ה':) וא"ת כיון דשאור וחמץ חדא מילתא היא א"כ ארבעה לאוי הוו שאור לא ימצא ולא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ ולא יראה שאור אחרינא דהא אמרת דבחמץ עובר על לאו דשאור כדמשמע הכא וכן בפרק [רביעי] שכתב גבי מניח חמץ שעובר משום לא יראה ולא ימצא. והיה נראה לומר דלא חשיב אלא חד דראיה וחד דמציאה אבל תלתא לאוי דראיה חדא מלתא היא ואין זה מספיק. ונראה לתרץ דתרי לאוי חד דשאור וחד דחמץ צריכי משום צריכותא דידהו כדאמרו שם בגמ' בפ"ק דביצה (דף ז') ולא יהיה לך שאור כוליה קרא איצטריך לומר שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ואע"ג דתלתא לך כתיבי הא דרשו בפרק כל שעה (פסחים דף כ"ג) תלתא לך חד בעכו"ם שכיבשתו וחד בעכו"ם שלא כיבשתו ואחד בחמץ כדאמרו שם בגמ' וא"כ לא אייתר קרא כלל

ובשאור עובר משום מציאה דקאמרו שאור לא ימצא בבתיכם ושאור שאור לג"ש א"כ הרי בחמץ ובשאור תרי לאוי ולא יותר:

ואיסור החמץ ואיסור השאור שבו מחמיצין אחד הוא. כתב הראב"ד ז"ל א"א דוקא לשיעוריהן וכו'. וא"ת לדעת הראב"ד ז"ל דיש חילוק בין שאור לחמץ דשאור אפי' נפסל מאכילת כלב חייב לבער אבל חמץ לא א"כ אמאי אצטריך בגמ' דפ"ק דיו"ט (דף ז':) למיצרך קראי בשאור וחמץ הא ודאי מיצרך צריכי דאי הוה קאמר שאור הוה ילפינן חמץ מיניה אפילו נפסל ואי הוה קאמר חמץ הוה ילפינן שאור דוקא דלא נפסל אבל נפסל אינו חייב לבער להכי כתב תרוייהו כדי שיהיה הדין מחולק ביניהם. וי"ל דודאי אפילו לדעת הראב"ד ז"ל מאי דקאמר חייב לבער אינו אלא מדרבנן דמן התורה ודאי אינו חייב לבער כיון שאין בו חמץ כלל דאין אנו מצריכים לבערו אלא מפני שראוי לשחקה ולחמע בו עיסות אחרות אבל השתא ליכא ביה איסור חמץ כלל: **כתב** הרב המגיד על דברי הראב"ד ז"ל וביאור דבריו וכו' דאי בחמץ ולא נפסל כלומר דבחמץ ונפסל אי אפשר מכח הברייתא שהביא לקמן דהעלו הגאונים ממנו הא נפסלה מלאכול לכלב אינו חייב לבער: **והעלו** הגאונים ז"ל הא נפסלה כו'. ואם תאמר מנא להו הכי דילמא דמאי דנקט והכלב יכול לאוכלה לאשמועינן דאפילו הכי נשרפת עם הטמאה בפסח אבל ה"ה דאפילו נפסלה מלאכול לכלב דחייב לבער. ועוד דדילמא נקט הכי משום דדוקא היכא דהכלב יכול לאוכלה מטמאה אבל אי לאו הכי לא מטמאה. וי"ל דכיון דאמרת הכי דלא מטמאה א"כ ודאי דנפיק מתורת אוכל ובודאי דאינה צריכה שריפה וכן משמע בהלכות: **ועלה** קאמר וכו'. כלומר ואם תרצה לתרץ דברייתא בפת שאור והך ברייתא בפת חמץ אי אפשר דברייתא קמייתא מוכחא דבחמץ איירי מדקאמר בתר הכי אבל בפת שאור משמע דבחמץ עסקינן וכ"ת כיון דבחמץ עסקינן ליפלוג וליתני בדידה ולמה ליה למהדר אשאור י"ל דלאשמועינן רבותא דאפילו שאור דהיכא דיחדה לישיבה בטלה: **ולדברי** הר"א וכו'. נראה ודאי דה"ה הנהו תרי קושיי דהקשה דמדקאמר בד"א ותו דפת וכו' היה יכול להקשות מבלי הברייתא האחרת שכתב עוד שם ת"ר וכו' אלא שרצה להקשות לו קושיא אלימתא כיון דבברייתא בתרייתא איירי בפת חמץ ודוקא לא נפסלה מלאכול לכלב א"כ קמייתא נמי הוי הכי דאי לא תימא הכי אלא דבמאי דאיירי הך ברייתא לא איירי הך היה להם לבאר בגמ' דעל הסתם משמע דתרוייהו כחד גוונא הוו:

הלכה ה

חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח וכו'. כתב הרב המגיד וטעם איסור החמץ בזמנו במשהו כתב רבינו פרק ט"ו מהל' מא"ס לפי שהוא דבר שיש לו מתירין. ואע"ג שהוא

כתב בסוף ועוד אזכיר שם מה שאמרו וכו' וסוף פרק ד' כתב בפירוש המקיים תערובת חמץ בפסח אסור לאחר הפסח וא"כ נראה לכאורה דהאי טעמא דדבר שיש לו מתירים ליתא דהא אסור אחר הפסח. זה אינו כלום דהא כתב שם ה"ה דהיינו דוקא במקיים תערובת שהוא כזית בכדי אכילת פרס ואז אסור אבל משהו דבר שיש לו מתירין הוא. וא"ת איך קאמרי דטעמא משום דבר שיל"מ הא בגמ' בפרק כל שעה (פסחים דף כ"ט:) קאמר דטעמא דרב קאמר בין במינו בין שלא במינו אסור משום דגזרו שלא במינו אטו מינו דכל איסורין שבתורה במינו אסור במשהו וא"כ לא הוזכר שם טעם דדבר שיל"מ כלל ואדרבה משמע מהתם דליתא דא"כ לר' יוחנן דקאמר התם דבזמנו בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם ושלא בזמנו מותר אמאי הוי בזמנו בנותן טעם הא הוי דבר שיל"מ. ונראה דרבינו הוכרח לומר כן לרבא דפסיק התם (דף ל') כרב דבזמנו בין במינו [בין שלא במינו] במשהו וס"ל לרבינו דלא מצינא למימר דרבא אית ליה כל איסורין שבתורה במשהו וגזר שאינו מינו אטו מינו כרב וכרש"י ז"ל דהא ודאי קי"ל בעלמא כל איסורין שבתורה בנותן טעם ורבא גופיה אית ליה בעלמא הכי וכמו שכתבו התוס' אלא ודאי דרבא פסיק כרב ולא מטעמיה וטעמיה ודאי משום דבר שיל"מ ור"י דלית ליה הך טעמא דדבר שיל"מ אפשר דס"ל דלא אמרינן דבר שיל"מ אלא כמו ביצה שנולדה ביו"ט שנתערב דהאיסור עצמו אילו היה בעין היה דבר שיל"מ אבל הכא דאיסור עצמו אילו היה בעין לא היה דבר מותר שהרי היה אסור אחר הפסח ואין זה נקרא דבר שיש לו מתירין אלא אחר העירוב ולא קודם ורבינו פסק כרבא דהוי בתרא דפסיק הלכה הכי וכטעמיה:

הלכה ו

אין חייבים כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ וכו' וכל הדומה לו וכו' אם אכלן בפסח לוקה ואין בו כרת. הרא"ש והטור ז"ל הבינו בדברי רבינו דהוא פסק כר"א וכן משמע מדהביא קרא דכל מחמצת וכו' דלרבנן לא דרשי כל כדאמרו שם בגמ' (דף מ"ג:) והבינו בדברי רבינו דמאי דקאמר במה דברים אמורים כשאכל היינו דאכלו שלא כדרך בני אדם והיינו משטר קא שטיר ליה דאמרו בגמ' (דף מ"ד) והיינו פלוגתא דרבנן ור"א ופסק כר"א וכמו שביאר הכל הרב בית יוסף ז"ל סי' תמ"ב. והראב"ד ז"ל נראה דהבין כך ומפני כך השיג עליו דהרב ז"ל פסק כרבנן מפני שבכותח הבבלי אין כזית בכא"פ כלומר כשאכלו דרך אכילתו ואם אינו דרך אכילתו בטלה דעתו אצל כל אדם ומפני שהבין כן בדברי רבינו שמ"ש בד"א כשאכל היינו שאכל שלא כדרך אכילתו ומפני כן לא השיג עליו דהיה לו לחייבו כרת דודאי אם היה אוכל כדרך אכילתו היה חייב כרת

ורבינו לא איירי אלא שלא כדרך אכילתו דמרבינן לה מרובייא דכל ולהכי לא חייב כרת ועשאו מצוה מיוחדת בפתיחת הלכות אלו ונתישבה קושית ה"ה ז"ל. ויש לתת טעם לזה משום דפסק כסתם מתניתין וכמו שפסק הר"ן הלוי ז"ל ואע"ג דבחמץ נוקשה לא פסק רבינו כסתם מתני' משום דבגמרא אמרו דאפילו ר"א מודה בחמץ נוקשה דאמרו (דף מ"ג) תניא כוותיה וכו'. והשתא אתי שפיר לפי זה שמה שהשיג הראב"ד על רבינו היא קושיא אבל לפי מה שהבין ה"ה ז"ל כמו שנבאר אינה קושיא כלל דלא השיגו אלא מצד הלשון דסתם כותח הבבלי אין בו כזית בכדי א"פ וזו אינה קושיא שהרי רבינו ביאר דבריו דדוקא כשהיה בו אע"פ שמן הסתם אין בו וכמו שכתב ה"ה ז"ל, ועוד דלא היה לו להשיגו מלשון ההלכות אלא מלשון הגמ' דאמר הנח לכותח הבבלי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס, מיהו לזה י"ל דאין לשון הגמ' מורה דבסתמיות הוא כך אלא ר"ל הנח לכותח הבבלי דאיירי שאין בו וכו' אבל ההלכ' כתבו היכא דליכא כזית וכו' כגון כותח הבבלי משמע דהסתמיות הוא כך. וא"ת אי דעת רבינו לפ' כר' אליעזר וכתב דלוקה משום רבויא דכל א"כ איך פסק כר"י בחצי שיעור דלא לקי דמפיק ליה מרבויא דכל חלב ביומא ריש פ' יוה"כ (דף ע"ד) דר' יוחנן משמע דלית ליה דר"א וכדכתבו התוס' בפ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ד) ד"ה לענין חמץ בפסח נמי וכו' דר"י לא לקי מרבויא דכל ור"א לקי מרבויא דכל וכיון דהוא פסק כר"א הוה ליה ללקות בחצי שיעור מרבויא דכל. וי"ל דשאני התם דמרבויא דכל מרבינן תרתי כזית וחצי שיעור כדאמרו שם בברייתא אע"ג דהכא מרבינן נמי כותח ושכר וזיתום וכו' כולה חדא מילתא היא. ועוד י"ל דהתם לא לקי משום דאכילה משמע כזית ופחותה מכזית לא מקרי אכילה ואתא כל ורבי לן ומפיק לקרא מפשטיה ולכך לא לקי אבל הכא כי אתא כל ורבי לא מפיק קרא מפשטיה דשפיר איקרי מחמצת עירוב חמץ ולכך לקי זהו מה שהבינו הרא"ש והטור ז"ל והראב"ד ז"ל כפי הנראה בדברי רבינו. וה"ה הבין בדברי רבינו והראב"ד ז"ל דרך אחרת והוא דרבינו פסק כרבנן ומה שכתב בד"א כשאכל כזית חמץ בתוך התערובת ר"ל שאכלו כדרך אכילתו שהוא בטבול והראב"ד ז"ל השיג על רבינו מצד הלשון דקאמר כגון כותח הבבלי ולדידיה י"ל במה שהביא רבינו קרא דכל מחמצת לאו דמרבריה ליה מכל דרבנן לא דרשי כל אלא הביא האי קרא דכל מחמצת דמפיק לה מפשטיה דקרא וה"ה דמצי לאתויי קרא דלא יאכל חמץ, ונראה דטעמו ז"ל הוא מפני דאי רבינו פסק כר"א ור"א בעי אכילת פרס א"כ תקשי משכר המדי וכמו שכתב שם רש"י ז"ל דבמאי עסקינן אי ביש בו כזית בכדי אכילת פרס מאי טעמייהו דרבנן ואי ליכא כזית בכדי א"פ וכדכתב רש"י מאי טעמא דר"א דהא לפי דעת רבינו בעי ר"א אכילת פרס וכי תימא לא בעי ר"א

כדי א"פ אלא בכותח הבבלי שאכלו שלא כדרך הנאתו אבל בשכר המדי דשותה כדרכו אפילו אין בו כזית מיחייב מ"מ קשה דמנא לן לרבות מכל מחמצת הני תרתי שהוא כותח הבבלי שאכלו שלא כדרך אכילתו בכזית ושכר המדי אפילו אין בו כזית נימא דקרא לא אתא אלא לאכלו כדרך אכילתו אפילו אין בו כזית בין לשכר המדי בין לכותח הבבלי ושלא כדרך אכילתו כזית בכדי אכילת פרס דגלה דעתו ובכי האי לא פליג ר"א אלא בחדא ומנא ליה לגמ' לומר דפליג עליה דרבנן בתרתי לכך פירש ה"ה ז"ל בדברי רבינו מה שפירש. וא"ת אי רבינו פסק כרבנן איך פסק בהל' איסורי מזבח פ"ה שאור ודבש אסורים לגבי מזבח ואיסורן בכל שהוא שנאמר כי כל שאור וכל דבש וכו' ואחד המקטיר עצמן או המקטיר תערובת שלהן לוקה ע"כ. ובגמ' פ' אלו עוברין (פסחים מ"ג:) הקשו והתניא כל שאור בל תקטירו אין לי אלא כלו מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל מאן שמעת ליה דדריש כל ר"א ע"כ משמע דהך ברייתא דעירובו מנין וכו' אתי כר"א דדריש כל דלרבנן דרבוי כי לא ס"ל וא"כ לדידהו בעירובו אינו עובר ואפילו במקצתו שהוא פחות מכזית אינו עובר וכי תימא הא דרבנן כי כל דרשי מ"מ לא מוקמינן כי כל אלא לרבות מקצת אבל עירובו מנא לן וכי תימא ס"ל לרבנן דכי כל ריבה הכל מקצתו ועירובו א"כ היכי קאמר בגמ' בזעירי דאמר דאף שאור בל תקטירו דאתי כר"א הא אפילו כרבנן אתי. וע"ק התם גופיה היכי פסק רבינו דהוי בכל שהו הא הוא ז"ל פסק לקמן דאין הקטרה פחותה מכזית ובגמ' (שם) מבואר בהדיא דלמ"ד אין הקטרה פחותה מכזית מאי דקאמר מקצתו אינו ר"ל משהו אלא לרבא פירושו זית שלם והוא חצי קומץ ולזעירי לפי פי' רש"י ז"ל ר"ל חצי זית איסור וחצי זית היתר אבל משהו לבד לא דאין הקטרה פחותה מכזית, מיהו לזה י"ל דרבינו נמי הכי ס"ל דבמשהו לבד אינו לוקה וסמך אמאי דכתב לקמן אין הקטרה פחותה מכזית לחייב מלקות ומאי דקאמר הכא אסורין ר"ל איסור לבד א"נ ר"ל איסורין אכל שהן שיהו בתוך הקומץ הוא נאסר אבל בתנאי שיהיה הקומץ כזית וכמו שיתבאר לקמן. ולקושיא הראשונה י"ל דאע"ג דהך קושיא מוכחא דאתי כר"א ולא כרבנן היינו משום דס"ל דרבנן לא דרשי כל אבל יש סוגיות אחרות בגמ' דמשמע דדרשי כמש"כ התוס' שם דרבי עקיבא דריש בפ' חטאת וכן רבנן נמי דרשי כל בריש מרובה דאמרי כל רבויא הוא ובפ"ק דסוכה גבי כל האזרח וא"כ ודאי דהך סוגיא אידחיא לה וטעמא דרבנן משום דלא דרשי כל אלא בעלמא דרשי כל והכא לא דרשי ליה משום דאין סברא, דומה למה שכתבו התוס' דבעירובו אין סברא אבל מ"מ בעירוב דשאור סברא היא כיון דכבר רבינן מקצתו לפחות מכי כל דהא רבנן כי כל דרשי א"כ סברא הוא לרבות ג"כ עירובו כיון דכבר רבינן מקצתו:

הלכה ח

אסור לאכול חמץ ביום ארבעה עשר וכו'. וכל האוכל אחר זמן זה לוקה מן התורה. כתב הרב המגיד ורבא גופיה כו'. וא"ת מה ראיה היא זו הא לעולם דהלכתא כר"ש ומאי דמפקיה מהתם דלא תשחט וכו' לא הוי אלא עשה או איסורא אבל לאו לא הוי דהא לא אמר קרא אלא לא תשחט הפסח בעוד החמץ קיים אבל לא הזהיר על החמץ שלא יאכלוהו וזה ברור וכמו שכתב לקמן בשם הראב"ד ז"ל. ונראה לומר דה"ה לא סבר כר"ש דאית ליה כך אלא דבין לפני זמנו בין לאחר זמנו אית ליה לר"ש דמותר והראיה ששם אמר בפ' כל שעה (פסחים דף ל') בדברי רבא חמץ שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר ואי איתא דמאי דקאמר רבא שלא בזמנו וכו' איירי בין לפני בין לאחר הא מותר קאמר דמשמע היתר לגמרי אפילו מדרבנן דהא הקשו בגמרא עליו והא אמר רבא [ר"ש] קנסא קניס וכו' משמע דהיתר לגמרי קאמר וא"כ כיון דהך היתר משמע לגמרי אפילו איסורא ליכא כלל אלא ודאי שמה שאמר שלא בזמנו מותר לא הוי אלא לאחר זמנו אבל לפני זמנו לא, וזה היה מה שרצה להכריח הרב המגיד ז"ל:

הלכה ט

ואסרו חכמים לאכול וכו'. בפ"ק (דף י"ב:) אמרו במשנה ר"מ אומר אוכלים כל חמש ושורפים בתחלת שש ר' יהודה אומר אוכלים כל ארבע ותולין כל חמש ושורפים בתחילת שש. ובגמרא תנן התם אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה וכו' אחד אומר בשלשה כו' אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטלה דברי ר"מ ר' יהודה אומר עדותן קיימת ואיפליגו שם בגמרא אביי ורבא בפירוש הך מתני' והכלל העולה מההיא סוגיא דלאביי לחד לישנא לר"מ אין אדם טועה ולא כלום לדברי ר"י אדם טועה חצי שעה ולאידך לישנא דאביי לר"מ אדם טועה משהו לר"י אדם טועה שעה ומשהו ורב פריך ליה ואמר ומה אילו דייקינן בהני סהדי דהאי דקאמר שלש בתחילת שלש והאי דקאמר חמש בסוף וכו' והויא עדות מוכחשת ולא קטלינן ליה וכו' אלא אמר רבא לדברי ר"מ אדם טועה שתי שעות חסר משהו מעשה כי הוה בתחילת שתים או בסוף שלש וחד מינייהו קטעי שתי שעות חסר משהו לדברי ר"י אדם טועה שלש שעות חסר משהו מעשה כי הוה או בתחלת שלש או בסוף ה' וחד מינייהו קטעי שלש שעות חסר משהו עוד הקשו שם לרבא אליבא דר' יהודה וכו' מתחלת ארבע לא ניכול ותירצו חמש חמה במזרח ושבע חמה במערב וכ"ש ארבע והקשו עוד בחמש נמי ניכול ותירצו במסקנא אלא אמר רבא גזירה משום יום המעונן. עוד שם אמר רב אשי כמחלוקת בעדות כך מחלוקת בחמץ

פשיטא היינו הך ואמרינן הא קמ"ל כו' ע"כ בגמרא. ונראה להקשות לכאורה טובא על דברי רבינו חדא בגמרא מוכח דמאי דתירצו יום המעונן הוא לומר דבחמש לא ניכול משום דשמא יטעה בשבע ביום המעונן דליכא חמה אבל אי הוה גזרינן חמש אטו שש לא הוה צריך ליום המעונן דבלאו יום המעונן נמי טעי אינש בחדא שעתא דכי היכי דטעי בשש ושבע כדאיתא שם שית יומא בקרנתא קאי הכא נמי טעי בין חמש לשש אלא ודאי דבגמרא לא רצו לומר כן משום דהוי גזירה לגזירה כיון דלא גזרו בשש אלא אטו שביעית הוי גזירה לגזירה. ועוד קשה דלכאורה משמע דכמחלוקת בכאן בחמץ כך מחלוקת שם בעדות כדאמרו שם בגמרא ומשמע דאם רבינו פסק כאן כר"י דאוכלין כל ארבע ובחמש גזרינן דטעו אינשי כולי האי א"כ היה לו לפסוק כן בעדות ואנן אשכחינן שכתב בסוף פ"ב מהלכות עדות עד אומר בשתי שעות ביום והשני אומר בשלש שעות היה עדותן קיימת שדרך העם לטעות בשעה אחת אבל אם אמר האחד בשלש והשני אמר בחמש עדותן בטלה ע"כ. א"כ הרי שם פסק כר"מ. מיהו הא לאו קושיא היא כלל דלאו הא בהא תליא דאע"ג דהוא פסק כר"מ דסבר דלא טעו אינשי כולי האי מ"מ כאן בחמץ פסק דטעי בין חמש לשבע גזירה משום יום המעונן כדאמר רבא בגמרא ובעדות לא שייך הך טעמא דבדקינן להו לעדים אי הוה יום המעונן אי לא ועוד דעדים זריזים הם להך מילתא אע"ג דלא ס"ל עדות לזריזים מסורה מ"מ בהא הם זריזים וכ"ת מ"מ למה פסק כר"מ בעדות נגד ר"י דהלכה כר"י לגבי ר"מ נ"ל משום דבמתניתין בריש היו בודקין הוזכרו דברי ר"מ בסתם ולא אמרו שם דברי ר"מ ואם כן הלכה כסתם משנה: **ותו** קשיא לי התם בהלכות עדות קושיא חזקה דנראה ודאי דלא פסיק התם רבינו לא כאביי ולא כרבא כלל דלאביי כבר הוכחתי דלר"מ לחד לישנא אינו טועה כלום ולר"י חצי שעה ולאידך לישנא לר"מ טועה משהו ולר"י שעה וחצי ולרבא לר"מ אדם טועה שתי שעות חסר משהו ולר"י אדם טועה שלש שעות חסר משהו והוא ז"ל כתב שם שכן דרך לטעות שעה אחת והוא דלא כמאן והיה לו לפרש כרבא אליבא דר"מ דהכין הלכתא כרבא לגבי דאביי וה"ל למימר דרך אדם לטעות שתי שעות חסר משהו ונפקא לן דאי בדקינן להו לסהדי ואמרי בתחלת שתים או בתחלת שלש דלא מכחשי אהדדי ועדותן קיימת ולדברי רבינו במה שכתב שם שכן דרך העם לטעות שעה אחת הוי הכחשה דשתי שעות חסר משהו לא טעו והוא נגד האמת ועל צד הדוחק היה נראה במה שכתב רבינו דרך העם לטעות שעה אחת ר"ל בדבור הלשון שזה אומר שתים וזה שלש שבדבור כפי הנראה אין הפרש בהם אלא אחת אבל ודאי כד דייקת שפיר הוי טעות שתים ומשהו והוא דוחק גדול וצ"ע. ולקושיא הראשונה שמעתי משם חכם תשובה אחת של רבינו ז"ל שהשיב

לחכמי לוניל על זה דאע"ג דבגמרא מוכח דטעו בין חמש לשבע ביום המעונן מ"מ רצה הוא לתת טעם אחר יותר קרוב לסברא ואע"פ שהגמרא לא אמרו אין חשש בזה דלא פליג על הגמ' בדינא. וכל זה איננו שוה לי כלל דודאי האי טעמא קלישא הוא דהוי גזירה לגזירה כדפרישית וצ"ע:

הלכה י

והאוכל בשעה ששית מכין אותו מכת מרדות כו'. וא"ת אפילו בשעה חמישית אמאי לא לקי מכת מרדות דהא מדרבנן אסור ועוד אמאי נקט אוכל בשעה ששית אפילו נהנה בשעה ששית נמי אסור מדרבנן. וי"ל דמ"מ כיון דהיא שעה דמותר בהנאה ס"ל ז"ל דלא נחמיר כל כך באכילתו. והאי דנקט אוכל אפשר דה"ה נהנה אלא נקט אוכל איידי דצריך למינקט בתר הכי דשעה שביעית אוכל דהתם דוקא אוכל והוא משום לא תאכל עליו חמץ אבל לא נהנה:

פרק ב

הלכה א

ומפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום י"ד וכו'. וא"ת נהי דרבא אמר בגמרא הכי (דף ה') וכן הברייתא משום דרצו לומר דבריהם אפילו לר"ש אלא רבינו דפסק כר"י דלאחר שש שעות לקי משום לא תאכל עליו חמץ אמאי לא הביא אותו הפסוק לראיה. וי"ל דהא לאו מילתא היא כלל דהוא רוצה להביא ראיה לענין השבתה ושם לא הוזכר אלא אכילה אבל הכא משמע מקרא שלא תהיה החמץ קיים א"כ הרי משמע כאן השבתה:

הלכה ב

ומה היא השבתה כו'. מלשון רבינו שכתב שיסיר החמץ הידוע וכו' משמע דמדין תורה לא סגי לחמץ הידוע ביטול אלא שיסירנו מרשותו ולא סגי ביטול אלא לשאינו ידוע ומדברי סופרים לבדקו ולחפשו מה שאין כן מדין תורה אלא אין צורך לבערו אלא כשמוצא אותו אבל לא יחפש אחריו שכן כתב שיסיר החמץ וכו' ושאינו ידוע יבטלנו וכו'. אבל קשה לזה דמנין לו כן אם ההשבתה האמורה בתורה כונתה ביטול מנין לו לחלק בין ידוע לשאינו ידוע. ועוד קשה דלקמן בפ"ג גבי מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור וכו' כתב שם ה"ה והטעם דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה והתם הוא חמץ ידוע ואפילו הכי קאמר התם דסגי ליה בביטול. לכך נראה דמה שאמר רבינו כאן שיסיר לאו למימרא דאם בטלו לא סגי בהכי אלא שכתב כן מפני שהוא הדרך היותר נכון שכיון שהוא ברשותו ורואה ודאי שצריך שיבערנו כך נראה לי בדעת רבינו x:

הלכה ג

ואין קובעין מדרש בסוף יום י"ג וכו'. רבינו מפרש אע"פ שלא יהיה בלילה עצמו וזהו שכתב ה"ה ופירש רבינו בסוף י"ג:

הלכה ד

אבל אכסדרה וכו' אם בדקה וכו'. נראה דאף דלשון רבינו משמע דבדיעבד אם בדקה אין אבל לכתחלה אין לבודקה מ"מ משמע דאפילו לכתחלה הוא דאל"כ מה הקשו בגמרא (דף ח') אלא אכסדרה הא אמר רבא אכסדרה לאורה נבדקת וכו' דילמא התם הוי בדיעבד והכא לכתחלה אלא ודאי דאפילו לכתחלה הוי וכן משמע הלשון דקאמר לאורה נבדקת ומאי דכתב רבינו אם בדקה לאו דוקא:

ואמצע החצר וכו'. קשה א"כ מה הקשו בגמרא אילימא בחצר והא אמר רב חצר אינו צריך בדיקה דילמא התם הוא אמצע והכא הוו צדדים. ואולי י"ל שמה שתירצו בגמרא אלא לצדדים לעיל אחצר נמי קאי:

הלכה ו

חורי הבית וכו' אבל אוצרות שכר וכו'. בגמ' (שם) אמרו עשו אוצרות שכר בבבל כאוצרות יין בארץ ישראל כלומר דרגילים בבבל לשתות שכר ואין קבע לשתייתו. ורבינו כתב סתם אוצרות שכר ואין חשש במה שלא חילק שהוא מובן מעצמו:

וכשבודק וכו'. בנוסחאות דידן כתוב בגמרא (שם) והלכתא כותיה דשמואל ורבינו נראה שלא היתה גירסתו כך ולכך פסק כרב באיסורי:

הלכה ז

אין חוששין וכו'. ורש"י ז"ל (דף ט') פי' כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו. אבל רבינו פירש ממקום שמכניסין למקום שאין מכניסין ובמה שאמר שאם נחוש וכו' שוים רבינו ורש"י ז"ל דקאי לענין הבדיקה. וכתב ה"ה ז"ל שיפה כיון רבינו ויראה שטעמו מפני שודאי הך מתני' קאי על מתני' דלעיל שאמר מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך וכו' ואע"פ שהפסיקו ואמרו במה אמרו וכו' כבר תירצו בגמ' דהכל הוא דבר אחד שאמרו שם (דף ח':) הכי קאמר כל מקום שמכניסין וכו' ובמה אמרו וכו'. וא"כ הך מתניתין בתרא עלה קאי ועוד טעם אחר שלפי' רבינו אשמעינן שום חדושא דאין חוששים שמא גררה חולדה ממקום שמכניסין אבל לרש"י אינו נראה חדוש כלל:

שהרי גררה חולדה או עכבר בודאי. פי' צריך לבדוק כל העשר דהיינו פלוגתא דר' ורבנן וקי"ל כרבנן וכמו שכתב ה"ה לקמן גבי הניח ט' ומצא עשר וכן פסק רבינו כרבנן בהלכות מעשר שני:

הלכה ח

ואם מצא אותה הפת שנטלה עכבר ונכנס א"צ בדיקה. אין בזה הדין מ"ש לקמן או שבדק ומצא ככר דהתם הוי רבותא טפי שאע"פ שלא מצא אלא ככר סתם אמרי' זהו אבל הכא הוי שנמצא אותה הפת בעצמה שהכירה:

הלכה י

הניח תשעה צבורים של מצה ואחד של חמץ וכו'. כתב ה"ה וכתב הרא"ה ז"ל דאע"ג דספיקא דרבנן היא כיון שבדיקת חמץ תחלתה וכו'. וקשה דא"כ דיש להחמיר בספיקא למה לקמן בכל הבעיות דאיכא תיקו פסק רבינו לקולא גבי חמץ כמו גבי נחש וכל השאר שהזכיר הא היה לו להחמיר בספיקא מהך טעמא ועוד כשהקשו בגמ' (דף ט':) אימר דאמרינן שאני אומר בתרומה דרבנן בחמץ דאורייתא מי אמרינן. ותירצו אטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן היא מה תירוץ הוא הא עדיין יש לחלק בין תרומה דרבנן לבדיקת חמץ דנעשתה על הספק וזו הקושיא ג"כ יש להקשות במה שכתב ה"ה לקמן גבי שני שבילין. ואפשר דרבינו מפרש וכו' היינו שני שבילים וכו' אבל כאן בבטול סגי ליה משמע דרוצה לומר דכיון דהוא דבר דרבנן נחתינן דרגא וא"כ קשה דאמאי נקטינן הא בדיקת חמץ תחלתה על הספק ויש להחמיר בשל תורה וכי היכי דגבי תשע חנויות מדמינן מהאי טעמא הכא נמי אית לן לדמויי. מיהו להנהו קושיי בתראי י"ל דכבר כתב רבינו לקמן שאין כאן קבוע ופירש הרב המגיד שהספיקות האלו אינן ספק קבוע כנכנס לבית וכו' ולזה לא החמירו חכמים בספיקות האלו א"כ נוכל לומר דהיכא דנכנס לבית ידוע או שנטל מאיסור קבוע אז ודאי אנו מחמירים בספק חמץ אבל אי לאו הכי הוי ספק דרבנן ולהכי בגמרא השוו ההיא דשני צבורין ולפניהם שני בתים וכו' להההיא דתרומה דרבנן מפני שאין כאן איסור קבוע וכן לקמן גבי לא ידעינן אי להאי עייל ואי להאי עייל לא רצו להשוותה לגמרי לטומאה דאורייתא מפני שאין כאן איסור קבוע. ולקושיא ראשונה י"ל דאיכא חילוק בין ספק דענינא לספיקא דדינא דבדיקת חמץ נעשית על ספק הכונה היא ספק דכשהם מצריכין לבדוק בית זה הוא משום ספק אי איכא בו חמץ או לא שהוא ספק דענינא וג"כ בכל ספק דענינא כי האי מחמרינן אבל כשאין ספק בענינא אלא ספיקא דדינא כמו ספק התיקו דבעיין דהוי ספק אם הדין כך או לאו ודאי דבהא אזלינן לקולא דלא דמי לספיקא דענינא דנעשית הבדיקה מתחלה מחמתו:

הלכה יא

שאין כאן קבוע. יש כאן השגה קצת קשה ההבנה וכתוב שם זה שבוש דקבוע ודאי הוא אלא שתולין לקולא דהוה ליה כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה ויש לומר אף

לענין ביטול דומיא דטומאה ויש אומרים דלא אמרו תולין זה בזה אלא לאוכלי טהרות וכן לענין בדיקה וכו'. ונ"ל דפירושא הוא כך דאין טעם הדבר משום דאין כאן קבוע אלא דלענין בדיקה חשבינן הא כצבור אחד של חמץ ושני בתים בדוקים וכו' כספק על ספק לא על וז"א כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה שבכל בית תולין האיסור בחברתה ונאמר לא על כאן אלא שם וכן באחרת. עוד כתב י"ל לענין ביטול וכו' כלומר ולענין ביטול יש לספק דודאי יש צד לומר דלא בעי ביטול דומיא דטומאה דהתם הם טהורים לדברי ר"י או אולי שהוא גורס בדברי ר' יוסי בין כך ובין כך טהורים וא"כ לפי זה ודאי דלא בעי ביטול דומיא דטומאה ויש אומרים דגבי ביטול אזלינן לחומרא ועתה מי אמרינן טהורים היינו לענין אוכלי טהרות מדרבנן ולהכי קאמר טהורים גבי טומאה. זה נ"ל פירוש ההשגה:

הלכה טו

כיפת שאור שיחדה לישיבה וכו' בצק שבסדקי עריבה וכו'. כנראה דרבינו פסק כהא דקאמר בגמרא (דף מ"ה:) סמי קילתא מקמי חמירתא דאם תאמר דפסיק כאביי וע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בכזית אבל פחות מכזית בטל במעוטו ומודה לר' שמעון בהא א"כ היה לו לחלק בין מקום לישה לשלא במקום לישה אלא ודאי דפסק כרב הונא דאמר סמי קילתא וכו':

היו בו שני חצאי זיתים וכו'. **במד"א בעריבה אבל בבית וכו'**. כתב ה"ה בעריבה מקום העשוי לחזק או לסתום ולפיכך כתב אח"כ בבית אפילו מדובק וכו' משום דהא בגמרא אמרו לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית וכו' ובמאי דאיירי עריבה אייריי בית וזהו שכתב רבינו הואיל ומדובק בכותלים:

הלכה יז

המשכיר וכו' ואם הוחזק וכו'. היינו לענין בדיקה אבל לענין ביטול דהוי מדאורייתא לא כדמוכח בגמ' (דף ד':) וצריך כאן שיבטל בלבו אע"פ שרבינו לא כתב כאן אלא שמבטלו בלבו כמו בדין הקודם אין חשש בזה:

הלכה יט

המפרש בים והיוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבדוק וכו'. כתב הרב המגיד ופירש רבינו דעתו לחזור קודם הפסח וכו'. ואם תאמר מי הכריחו לרבינו לפרש כן לימא דהוי דעתו לחזור בתוך הפסח אבל קודם הפסח אינו חייב לבער. ויש לומר דאם כן מה סברתו של אביי דקאמר שם בגמרא (דף ו') לא אמרן אלא שדעתו לחזור וכי לא ראה תשובתו של רבא בצדו דא"כ אפילו מר"ה נמי אבל השתא י"ל דסבר דכיון דדעתו לחזור קודם

הפסח לא חיישינן דילמא לא יהיה לו פנאי ודוקא כשהוא תוך שלשים יום זקוק לבער משום דחל עליו חובת ביעור ורבא הקשה דמ"מ חיישינן שמא לא יהיה לו פנאי ופסק רבינו כרבא:

פרק ג

הלכה ב

החמץ שמניח בליל י"ד כדי שיאכל ממנו למחר וכו'. וא"ת למה לא אמר טעמא דרבא דאמרינן שם בפ' קמא (דף ט':) שמא תטול חולדה בפנינו כו' דהא אמרינן התם דתניא כוותיה דרבא. וי"ל דלא אמר תניא כוותיה דרבא אלא לאפוקי דאביי אבל ודאי דחיישינן לחששא דרב מרי כיון דדינו הוי אמת כדאמרו שם ואדרבא חששא דרב מרי היא קרובה יותר:

הלכה ג

חל ארבעה עשר. כתב הרב המגיד דסתם מתניתין דאלו עוברין (פסחים דף מ"ט) ובמתניתין דבנוסחאות דידן איתא דברי רבי מאיר ולא הוי סתמא נראה שלא היה בגירסתו של הרב המגיד:

הלכה ד

היו לו ככרות רבות וכו'. אמרו שם בגמרא (דף ט"ו:) מחלוקת בשש אבל בשבע דברי הכל שורפין כלומר בשבע שנאסרה מן התורה אין לך טומאה גדולה מזו ודברי הכל שורפין. ולא נתבאר בדברי רבינו:

הלכה ו

על ביעור חמץ וכו'. מה שקשה על רבינו עם מה שכתב בהלכות מילה במי שמל את הבן דצריך לברך למול את הבן עיין בבית יוסף בהל' מילה. ועדיין יש לי קושיא על רבינו על כל מה שתירץ שם בבית יוסף דאמאי גבי שוחט פסח ושוחט קדשים לא כתב שצריך שיברך לשחוט כדמוכח בגמרא דאמרו שם כשהקשו מפסח וקדשים תירצו אה"נ ולפי דעתו ז"ל כל הך סוגיא הוי קושטא ולא מצאתי שכתב כן לא בהלכות ברכות פי"א ולא בהל' שחיטה ולא בהל' קרבן פסח ולא בהל' קדשים אלא י"ל שסמך על מה שכתב בהל' ברכות (פי"א דין ט"ו) אבל נטילת ידים ושחיטה הואיל וכדברי הרשות הן וכו' ופסח וקדשים לא הוי רשות וא"כ ודאי שמברך לשחוט לדעתו ז"ל:

הלכה י

מי שהניח עיסה מגולגלת בתוך ביתו ויצא וכו' הרי זה מבטלו בלבו. אמרו שם בגמרא (דף ז') דיקא נמי דקתני וכו' ופירש רש"י ז"ל דיקא נמי וכו' דלאו בחמץ וכו' x. וא"ת לפי הפירוש שכתב ה"ה לעיל בשם הי"מ דדוקא בשביטלו קודם זמן איסורו הא אם לא ביטלו יכול הוא לזכותו וכו' איך יתישב הך דיקא נמי דהא אין לומר כאן כדפירש רש"י ז"ל מה בידו לעשות יותר הרי אסור לטלטלה דלפי דעת היש מפרשים מותר לטלטלה מאחר דלא ביטל וא"כ בידו היה לשרפה. הא לאו קושיא היא כלום דהיש מפרשים לא קאמרי הכי אלא משום דאי אפשר לו לבטלו ועובר עליו וכשאמרו בגמרא דיקא נמי ר"ל תדע לך דלא הוי כדסליק אדעתין דביטול אחר זמן איסורו מהני דאי מהני הרי בביתו נמי היה אסור לטלטלו כיון שיכול לבטלו דאפילו היש מפרשים לא אמרו כן אלא השתא לפי האמת דלא מהני ביטול אחר זמן איסורו ולכך כדי שלא יעבור יכול הוא לשורפו אבל אי הוה מהני ודאי דאסור לטלטלו:

הלכה יא

ואם בישל או אפה אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנאה. כתב ה"ה זה למד רבינו ממה שהעלו בהלכות וכו' לפי שיש שבח עצים בפת וכו'. ראיתי מי שהקשה דלמה ליה להרב המגיד ז"ל האי טעמא הא כיון דקיימא לן כרבנן דאמרי דחמץ בפסח הוי מן הנקברין דאפרן אסור כדאמר שם בגמרא בסוף תמורה בלאו הכי אסור דאי איצטריך בגמרא הך טעמא דשבח עצים הוא בערלה וכלאי הכרם דהוי מן הנשרפין. ול"נ דאין זו קושיא כלל דמכל מקום אף על גב דאפרן אסור מכל מקום אין לנו לאסור הפת כיון דמקלא קלי לאיסורא אלא ודאי צריך אתה לומר דטעמא הוא משום דיש שבח עצים בפת או שתאמר יש שבח האפר בפת והכל דבר אחד ולזה הוצרך הרב המגיד לומר כן:

פרק ד

הלכה א

כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול אם טמן אותו וכו'. קשה דכבר ריבה דכשהפקיד אותו ביד נכרי עובר א"כ כל שכן כשהוא בשדה או בעיר אחרת. וי"ל דלא הוה מרבינן הפקידו ביד נכרי אלא אחר שריבה לנו הכתוב דבשדה ובעיר אחרת חייב מבכל גבולך ואחר שריבה הכתוב כן מרבינן הפקידו ביד נכרי מקרא דלא ימצא בבתיכם אבל אי לאו קרא דבכל גבולך לא הוה מרבינן הפקידו ביד נכרי. ועוד י"ל דנהי דמרבינן הפקידו ביד נכרי כשהוא בביתו ובאותה העיר אבל בשדה ובעיר אחרת מנין ת"ל בכל גבולך:

הלכה ג

עכו"ם שהפקיד חמצו אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות וכו'. הרי זה חייב לבערו. פ"ק (דף ו') אמרו ת"ר עכו"ם שנכנס לחצירו של ישראל וכו' הפקידו אצלו זקוק לבער ייחד לו בית אין זקוק לבער ע"כ. ופירש רש"י ז"ל דייחד לו בית קאי אשלא קבל אחריות ור"ת ז"ל פירש בשקבל אחריות עוד שם בגמרא אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה י' טפחים משום היכר ואם של הקדש אינו צריך וכו' ע"כ. ותתחלף פרוש המימרא זו לפי הפירושים דלפירוש רש"י ז"ל דייחד לו בית הוא כשלא קבל אחריות הך דחמצו של עכו"ם עלה קאי ואמר דמדרבנן בעינן עוד שיעשה לו מחיצה גבוהה י' שמא יבא להסתפק וכו'. ולפי פי' ר"ת דייחד לו בית הוא כשקבל אחריות קאי עליה הך מימרא וקאמר דבייחד לו בית וקבל אחריות בעינן עוד שיעשה לו מחיצה עשרה וזה מדרבנן כדי שלא יבא להסתפק נמצא לפי פירוש זה כשקבל אחריות בעינן ליחד לו בית מדאורייתא ומדרבנן מחיצה עשרה וכשלא קבל אחריות לא בעינן מדאורייתא ייחד לו בית ולא מדרבנן מחיצה עשרה אלא מפנהו לכל מקום כדי שלא יכשל בו. ולפירוש קמא כשלא קבל בעינן ייחד לו בית מדאורייתא ומדרבנן מחיצה וכשקבל לא סגי בייחד לו בית מדאורייתא ומדרבנן מחיצה. ורבינו נראה שמסכים לפירוש רש"י ז"ל שכן כתב שכשלא קבל בעיא מחיצה עשרה טפחים וזה מבואר בדברי ה"ה אלא שדבריו סתומים ואני כתבתי ע"ד. והשתא יש לתמוה על רבינו אם דעתו הוא כך למה לא הצריך כשלא קבל אחריות שייחד לו בית אלא כתב סתם ואם לא קבל אחריות מותר לקיימו והיל"ל וייחד לו בית כמו שאמרו בגמרא בברייתא כיון דהוא ז"ל מפרש דייחד לו בית אאין לו אחריות קאי ואם היה מפרש כפירוש ר"ת זה אי אפשר משום דהכא קאמר דכשלא קבל צריך לעשות מחיצה עשרה כדפרישית ועוד דהיה לו לומר שקבל ביחוד בית סגי. ועוד קשה לפירוש רבינו ורש"י דבלא קבל סגי ביחוד בית א"כ למה הוצרכו בגמ' כשאמרו שם (בדף ה':) אמר מר יכול יטמין וכו' והקשו והא אמרת וכו' ותירצו הא בקביל [עליו אחריות] הא בלא קביל לוקמא אידי ואידי בלא קביל הא דייחד לו בית הא דלא ייחד דהשתא דחק בתרי דוחקי חדא דמוקי חדא בשקבל אחריות ואפילו ייחד ואחרת בדלא קבל וייחד והא טפי הוא עדיף לן. ועוד דלא הוה שייך לאקשויי אפירכא דהיינו מקשינן לאיכא דאמרי דאמר הניחא למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון וכו' אלא למאן דאמר וכו' דהא כיון דלא קבל אחריות לאו גורם לממון הוא ושפיר אצטריך קרא להכי. מיהו לזה י"ל דלא רצו בגמרא לתרץ הכי משום הך יכול יטמין ויקבל פקדונות למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון איירי כדקבל אחריות דהא ודאי להכי איצטריך קרא ולהכי

רצה הגמ' לתרץ דלאידך נמי איצטריך קרא להכי כדקס"ד הואיל ואיתא בעיניה ואכתי קשה קצת מה שהקשו בגמ' ללישנא בתרא אלא למאן דאמר כממון דמי לא ימצא למה לי הא אצטריך קרא לאסור אע"ג דייחד לו בית קמ"ל. ולתרץ הכל נ"ל לומר דודאי רבינו ורש"י מפרשים כמו שפירש הר"ן בשם רש"י ז"ל הפקידו אצלו מסתמא קביל עליה אחריות וכו' דהוי כמו שורך ברשותי דחייב ואם כן האחריות הוא מן הסתם אבל ייחד לו בית הוי שאומר לו הנח ולא קבל אחריות ואין זקוק לבערו ואם כן אין הדבר תלוי אלא בקבל אחריות או לא קבל ולכך לא הוצרך רבינו להזכיר כאן ייחד דייחד היינו לא קבל שא"ל הנה הבית לפניך הנח וכבר נתבאר שם בהל' שכירות פ"ב דהנה הבית לפניך לא קבל עליו אחריות כלל ולא הוי לא שומר חנם ולא שומר שכר ובזה אתי שפיר הכל דכשתירצו בגמ' הא בקביל הא בלא קביל ר"ל הא דקביל כגון שייחד לו בית. ומ"מ קשה לי דמדברי רבינו נראה שלהצריכו לבער בעינן שיקבל האחריות כשומר שכר דהוי כנגנב או נאבד וכמו שכתב אם קבל עליו אחריות שאם יאבד או יגנב וכו' וכמו שכתב הרב ב"י בשמו בטור סי' ת"מ וא"כ אמאי קאמר בברייתא דהפקיד לו מסתמא זקוק לבער הא הפקיד בסתמא לא הוי אלא שומר חנם ושומר חנם אין זקוק לבער ואפילו תימא דאירי בקבל אחריות מ"מ ייחד לו בית דקאמר זקוק לבער אמאי נקט ייחד לו בית דמשמע דאומר לו הרי הבית לפניך ואינו אלא שומר חנם ולא שומר שכר הוה ליה לאשמועינן אפילו דייחד והוי שומר חנם דאין זקוק לבער:

הלכה ד

עכו"ם אנס שהפקיד חמצו אצל ישראל וכו'. כתב ה"ה שכונת הראב"ד ז"ל שהאחריות אינו מצד האונס אלא שחוק המלכות הוא כשנותנים להם קמח והם עושים הפת שכל זמן שהפת בידם הם יקבלו האחריות ואם נגנבו או נאבדו חייבים לשלם ויש כאן השגה וצריך להבינה וכן כתוב שם ונדמה לו שזה האחריות מן האונס הוא ועל כרחו היה וא"כ במוצאי הפסח איך היה נמצא שהיה אומר להם רב נחמן פוקו ואייתו לן חמירא דבני חילא וכו' אלא ודאי לא היה אונס בדבר כלל ויכולים היו להחזירו ע"כ. ולכאורה קשה דאפילו שיהיה האחריות מן האונס מ"מ אתי שפיר מה שאמר פוקו ואייתו לן חמירא דבני חילא וכו' שאפשר שהיו מחזירין לו קודם הפסח וכמו שתירץ הוא עצמו וכמו שכתב ה"ה בעד רבינו שכתב או להחזירו קודם הפסח וכו'. ונראה שהוא ז"ל סבר כדברי רבינו שהוא מפרש בגמרא חמירא דבני חילא שהיו מפקידין אצלו חמץ כדי שישמרוהו על כרחם ויתחייבו בגנבתו והוא דומה לדין זה שכתב עכו"ם אנס שהפקיד וכו' וזהו שכתב בתחלת ההשגה זה הוציא ממאי דאמר רבא וכו' ולכך הוקשה לו שכיון שהאנס

היה נותן לו זה הפת לשומרו נראה ודאי שלא היה יכול להחזירו קודם הפסח להם דהם מכריחים להם שישמרוהו לכך פירש ודאי שאין אונס בדבר בשמירה כלל אלא בני החיל נותנים להם קמח והיו עושים הפת וכל זמן שהיה הפת בידם היו חייבים באחריותו מדין המלכות אבל כשהחזירוהו היו פטורים ויכולים היו להחזירו להם בכל עת שירצו כדי שהם ישמרו וז"א לשמירת עצמן. זה נראה שהבין הראב"ד ז"ל בדברי רבינו ז"ל. אבל רבינו ז"ל נראה שהוא מפרש דבני החיל היו נותנים קמח והם היו עושים הפת ולא היו מכריחים שישמרו אלא כל זמן שהם רוצים להחזירו מקבלים אותו אבל כל זמן שהוא בידם חייבים לשלם שלא מן הדין אלא מחמת האונס ולכן היו יכולים להחזירו קודם הפסח וזה ג"כ הבין ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל:

הלכה ה

ישראל שהרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר לו וכו'. רבינו כתב והוא שהגיע הזמן קודם הפסח ונראה טעמו כמו שאמר ה"ה ז"ל וא"ת להר"א ז"ל שאמר שאפילו לא אמר לו מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לעכו"ם הרי אמרו בגמרא דעכו"ם מישראל לא קני. וי"ל דמ"ש כן הוא לענין שאינו קונה המשכון אבל לעולם אע"פ שאינו קונה המשכון אם התנה עמו שיקנה לזמן פלוני והגיע הזמן ובא דקני אפילו עכו"ם ועוד דקני טפי מישראל משום דאין אסמכתא לעכו"ם. ורבינו סבר דאע"פ שאין אסמכתא במשכון מ"מ עכו"ם לא קני משום דעכו"ם מישראל לא קני בין במשכון בין בהגעת זמן ובמעכשיו בעינן הגעת זמן קודם הפסח מפני דכיון דעכו"ם מישראל אינו קונה משכון ואין לו קנין בחמץ (ההלואה) אמרינן הואיל ובעי לפדותו ישראל הרי הוא שלו השתא נמי אסור אבל אם היה קונה משכון ודאי דלא הוה מהני לך הך טעמא דהואיל ובידו וכו' וז"ש ה"ה ולפיכך אע"פ שהרהינו כו'. וא"ת ולרבינו כשהקשו בגמ' (דף ל"א) תנן עכו"ם שהלוה וכו' א"א בשלמא וכו' אמאי לא תירצו דמותר בהנאה משום דהגיע זמן קודם הפסח דהשתא לא אסיק אדעתיה דעכו"ם מישראל אינו קונה משכון לומר דאעפ"כ לא מהני. וי"ל דאדרבה משום דאסיק אדעתיה דעכו"ם מישראל קונה משכון אין הפרש בין עכו"ם לישראל מש"ה הוה סליק אדעתיה דמתני' איירי בין קודם הפסח בין לאחר הפסח וכן המתרץ כשתירץ כשהרהינו אצלו היה סבור דעכו"ם קונה משכון ולכך ודאי אפילו דהגיע זמן אחר הפסח מותר דהרי עכו"ם קנה משכון, אבל לפי המסקנא דעכו"ם אינו קונה משכון ודאי דבעינן הגעת זמן קודם הפסח וכדכתב ה"ה ז"ל. וא"ת לרבינו כשהקשו לימא כתנאי ישראל שהלוה כו' למה הוצרכו להעמיד בשהרהינו דבכי הא מקשה ליה בתר הכי מתניתין דעכו"ם שהלוה לישראל וכו' לוקמה בשלא הרהינו והגיע זמן קודם הפסח אבל

בהרהינו אפילו עכו"ם קני ונימא דיש חילוק בין עכו"ם לישראל להיכא דלא הרהינו דכי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה הוא בישראל דקני אבל בעכו"ם אע"ג דהגיע הזמן קודם הפסח מר סבר עכו"ם וישראל שוים וכיון דהגיע זמן קנאו אע"פ שלא הרהינו ומר סבר דיש חלוק דבישראל קני ועכו"ם לא קני אע"פ שהגיע זמן. וי"ל דכיון דאתית לחלק בין עכו"ם לישראל אין סברא לומר דלא תחלק במשכון דהא מטעמא דאתית לחלק בין ישראל לעכו"ם משום דאלים קניניה דישראל עכו"ם במשכון נמי נימא הכי דקרא דולך צדקה תהיה בישראל איירי ודוקא ישראל אלים קניניה אבל עכו"ם לא: **כתב** ה"ה ואם כדברי הר"א ז"ל דכל שהגיע כו' אפשר לתרץ לזה משום דלהאי תירוצא דמעכשיו איכא מנא תימרא דאמרו התם מנא תימרא דתני' עכו"ם שהרהין פת וכו' ואתי שפיר הברייתא בחלוק המעכשיו דברייתא הכי משמע דקאמר הגעתיך ופי' מעכשיו אבל בין הגיע זמן קודם הפסח ללא הגיע קודם הפסח לא מיישב האי חילוק בברייתא דברייתא בחדא גוונא איירי. עוד כתב ה"ה ז"ל ויש לדחות דמתניתין סתמא מיתניא. וא"ת מאי חזית משום דסתמה מתני' לאוקמה בין קודם זמן בין לאחר זמן וכדאמר מעכשיו אדרבה לוקמה בשהגיע קודם הזמן ובין דאמר מעכשיו ובין דלא אמר מעכשיו וי"ל דטפי עדיף לאוקמי אוקימתא בענין ההלואה היאך היתה יותר מאוקימתא בענין הדבר שאירע אחר ההלואה דהגעת הזמן הוא ענין שאירע אחר ההלואה אם הגיע הזמן קודם הפסח אם לאו ומתני' הוה ליה לפרושי והגיע זמן קודם הפסח אבל ענין ההלואה מה שדברו ביניהם לא חש מתני' לפרושי אלא אמר עכו"ם שהלוה סתמא. עוד כתב שהכל תלוי במעכשיו כו' כלומר אם אמר מעכשיו בין הגיע זמן קודם בין לא הגיע קודם מהני כדעת הר"א ז"ל ואם לא אמר מעכשיו אפילו הגיע הזמן קודם לא מהני שלא כדעת הר"א ז"ל. והטעם לפי שהוא נראה שפוסק כסתם מתניתין. וא"ת מנ"ל להה"ה דסתם מתניתין דקאמרה וישראל שהלוה את עכו"ם כו' קאמר כמתני' דישראל מעכו"ם קונה משכון הא סיפא דמתני' איירי במעכשיו דומיא דרישא דאי בלא מעכשיו אפילו עכו"ם שהלוה לישראל אסור וא"כ כיון דסיפא דמתני' איירי במעכשיו נימא דמאי דקונה משום דאמר מעכשיו דומיא דרישא דאע"ג דאינו קונה משום דאמר מעכשיו סגי. וי"ל דמשמע ליה להה"ה ז"ל דסיפא דמתני' הוא דין כולל בין דאמר מעכשיו בין דלא אמר מעכשיו דכל היכא דמצינו לאוקמי הדין כולל מוקמינן כסתם מתניתין:

הלכה ז

ולא יתן לו. נראה שהוא הפך מ"ש ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה:

הלכה ח

תערובת חמץ עוברין עליה משום בל יראה ובל ימצא. ריש פרק ואלו עוברין (דף מ"ב) כו' ופי' רש"י ז"ל ואלו עוברים עליה כו' כן כתב ה"ה ז"ל. וא"ת למה ליה לה"ה לומר דרבינו מפרש כפירוש רש"י כיון שהוא סבור דדעת רבינו הוא דמה שעובר בבל יראה הוא היכא דאיכא כזית בכדי א"פ אפילו יפרש כפירוש התוספות מאי אלו עוברים ר"ל עוברים מעל השלחן אבל ליכא לאו בשהייה אתי שפיר דע"כ לא קאמרינן הכי אלא משום דבגמרא לא מרבינן ליה מכל מחמצת ואפילו באכילה לית לן איסורא אלא מרבויא דכל ולהכי בשהייה דליכא רבויא ליכא לאו אבל בכזית בכדי א"פ דאיכא רבויא ודאי דאיסורו בשהייה כחמץ גמור. וי"ל דה"ה לא כתב כן אלא מפני שיש פי' אחר בדעת רבינו דאפילו בדליכא כזית בכדי א"פ חייב בשהייה וכדכתב לקמיה בשם הרמ"ך ואם היה מפרש רבינו כפי' התוספות אין מקום לפי' זה כלל דהא אפילו לר"א ליכא לאו בשהייה בדליכא כזית בכדי א"פ כ"ש לרבנן אבל אם יפרש כפי' רש"י ז"ל יש מקום לשני הפירושים ולהכי כתב ה"ה דיש לומר דרבינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל ולהכי כונתו צריכה עיון אם הוא כפירוש הראשון או כפירוש השני:

הלכה י

וכן הקילור והרטייה והטריאק"ה וכו'. בהשגות כתוב זה שבוש דמאחר קבל הטעם כו'. כונתו לומר דאין הטעם אלא מפני שנפסל מן הכלב כמו שכתב לקמן בהשגה אחרת:

הלכה יא

מלוגמא (**של חמץ**) . לשון ה"ה נראה דהוה ליה כפת שעיפשה וכו'. כלומר ואע"ג דראויה לכלב מ"מ כיון שהיא מלוגמא שאינו פת גמור דמי להתם דהתם נמי גבי חימצה ולבסוף עיפשה ואפילו דמלוגמא כו' ר"ל או אפשר דהתם והכא שוים והכא נפסלה אפילו מלאכול לכלב וכן עיקר:

בגדים שכבסו אותן בחלב חטה וכו'. כתב ה"ה שהם נוקשה בעינייהו ואסור לקיימן וא"ת הא קי"ל כרבנן דליכא לאו בתערובת חמץ ולא בחמץ נוקשה ואפילו ר' אליעזר לא פליג אלא בתערובת אבל בחמץ נוקשה מודה כדאמרו בגמרא תניא כוותיה וכו'. וי"ל דמ"מ איסורא איכא כדכתב הטור ז"ל וכיון דאיכא איסורא מדאורייתא ודאי דאיכא איסור שהייה מדרבנן כדמשמע שם מדברי הרב ב"י שהקשה על הטור כפי הסברא הזאת: [כתב עוד ה"ה] ודוקא בחמץ שיש בו כזית וכו'. וא"ת אם נאמר כפי' הרמ"ך בדברי רבינו דס"ל דאיכא איסור בשהייה אפילו בדליכא כזית בכדי א"פ אי אפשר לומר דהמקיים תערובת אסור דא"כ לפי טעם רבינו בהל' מאכלות אסורות פטור דהטעם

דהחמץ אין לו בטול משום דהוי דבר שיש לו מתירין קשה דהתינח בשיש משהו דלא בטיל מהאי טעמא אבל כשיש כזית אפילו שיהיה בכמה זיתים אסור לקיימו ואם המקיים התערובת אסור הא הוי דבר שאין לו מתירין אחר הפסח דתערובתו אסור לאחר הפסח כיון דקיימו בשלמא לה"ה ז"ל דס"ל דדוקא אי איכא כזית בכדי א"פ ודאי דלא שייך לומר בכזית בכדי א"פ לבטל דהא ודאי אין שיעור ששים לבטלו ואי כזית בכמה ביצים הוי דבר שיש לו מתירין. וכי תימא אין דין זה אלא לפירוש ה"ה בדברי רבינו אבל לפי' הרמ"ך ודאי דס"ל כדברי רבינו דמקיים התערובת מותר זה אי אפשר דהא ה"ה נסתפק בדעת רבינו ז"ל אם כונתו כפי' הרמ"ך ומ"מ כתב דין זה לקמן פשוט לדעתו משמע דלכל הפירושים איתניא. וי"ל דמכל מקום אין זו סברא דפחות מכזית לא ליבטיל משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכזית ליבטיל ולהכי לא פלוג ואמרו דכזית לא ליבטיל. ומ"ש ה"ה שנראה מדברי רבינו דין זה לא ראיתי טעם ברור בדברי רבינו אלא משום דסתם ולא כתב דתערובת חמץ מותר:

פרק ה

הלכה ב

שאין מי פירות מחמיצין וכו' ומי פירות הן כגון יין וחלב וכו'. כתב ה"ה ומבואר בגמרא בברייתא וכו', אע"ג דרבינו פסק לקמן בפרק זה כר' עקיבא דמתיר מ"מ לא פליג עליה דת"ק (דף ל"ו) משום דת"ק קאמר דמחמיצין הם יותר מהמים ולהכי פליג ר' עקיבא ואמר דאין מחמיצין (הן) אלא כמים:

הלכה ה

הקדרות החדשות וכו'. לא ידעתי מה טעם לחדשות דמן הגמרא (דף ל"ט:) משמע דהאי מלילא הוה לעבות המאכל. אבל קמח קלי פי' קמח הבא מכרמל קלי אבל הקמח הקלוי כבר נתבאר שהוא מותר:

הלכה ח

תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים וכו'. כפי הנראה פירוש דברי רבינו הוא דהוא סבור דמאי דקאמר (דף מ'.) מר עוקבא אלא כל שאילו מניחים (אותן) ע"פ הביב ר"ל שבכך הם אסורים מדרבנן משום שנאמר ושמרתם את המצות ולהכי קאמר דכיון דהוא מדרבנן בטיל, וקשה לזה דא"כ למה פסק כההיא דמניחים דמר עוקבא דאי טעמא הוה משום ספיקא כנראה מדברי ההלכות הא הוי דבר דרבנן והוי לקולא וכדפסיק לעיל רבינו דבכל תיקו דהוי ספיקא דרבנן ולקולא. ואפשר לומר דמ"מ רצה לפסוק כמר עוקבא משום

דמסתבר טעמיה אע"פ דהוי דבר דרבנן והיינו למכלינהו בעיניה אבל לאסור התערובת ודאי דמותר אפילו למר עוקבא כיון דאינהו גופייהו הוו מדרבנן ומה שאין לו ביטול הוי ג"כ דרבנן א"כ הוו תרי דרבנן זה נראה בדעתו ז"ל. וא"כ יש לתמוה על ה"ה שרצה להסכים דעת ההל' עם דעת רבינו שטעם ההלכות אינו כך אלא דס"ל דמאי דקאמר מר עוקבא כל שאילו מניחים כו' הוי מדאורייתא ולכך קאמר דספיקא דאורייתא לחומרא ואידך פסק כשמואל משום דהוי דרבנן וא"כ דעת רבינו כמו שביארתי אלא שיש לומר בדוחק שמה שרצה להסכים הרב המגיד ז"ל דעת רבינו עם דעת ההלכות הוא לענין הדין אבל לא מטעמו אבל אין זה נראה מדבריו וצ"ע:

הלכה ט

דגן שנטבע וכו' או שנפל עליו מים וכו'. פי' אבל לישראל אפילו מעט מעט לא ולכך כתב ה"ה דהיה גרסתו בגמרא (דף מ':) קבא קבא סתם דמשמע לעכו"ם אבל לא לישראל בלי הודעה דגזירה שמא ישתייר ממנו כלום ויאכלנו אחר הפסח אבל בעכו"ם הוי תרי גזירות חדא שמא ימכרנו ושלא ימכרנו לישראל ואפילו ימכרנו שמא ישתייר ישראל ממנו עד לאחר הפסח וכל כי האי לא גזרינן:

הלכה יג

כל זמן שאדם עוסק בבצק וכו'. כתב ה"ה ומה שאמרו בצק החרש ר"ל שלא השמיע קול וכו'. כתב כן מפני שהראב"ד ז"ל בהשגות מפרש הפך דברי רבינו שרבינו מפרש שבצק החרש ר"ל שחרשותו מורה שעדיין לא החמיץ והר"א ז"ל מפרש שהחרשות מורה שהחמיץ כלומר שאין קולו צלול אלא משתקע אבל מכל מקום קול יש לו להכי כתב ה"ה ז"ל שפשט רבינו מכוון יותר דחרש משמע שאינו משמיע קול כלל ולהראב"ד ז"ל הרי משמיע אלא שאין קולו צלול ולא הוי דומיא דחרש:

הלכה כ

מותר ליתן התבלין כו'. כתב ה"ה ז"ל ובהשגות (א"א) אולי לא נאמר כן אלא בזריזים וכו'. וא"ת אם הר"א מפרש דמאי דקאמר ר"ע לשתי כו' הוא מפני שהוא זריז אבל כשאינו זריז כולי עלמא מודו דאסור א"כ כשאמרו שם ושוים שאין לשין אלא בפושרין דאמרו בגמרא (דף ל"ז) כשהקשו מההיא דמנחות אם אמרו בזריזים יאמרו בשאינם זריזים וכו' וכיון דאיירי בשאינם זריזים א"כ אמאי קאמר ושוים שאין לשין בפושרין אפילו ביין ודבש נמי אי אינן זריזין כולי עלמא מודו דאסיר. וי"ל דזריזים שאמרו בגמרא הוא בכהנים דהם מלומדים בעבודות אבל כל ישראל אינם זריזים לגבי ההיא דפושרין אבל גבי יין ודבש איכא בישראל זריזים וכר"ע ועל זה אמרו ושוין כלומר ואע"פ דהכא זריזים ישראל

מותרין הכא כל ישראל אסורין דאין זריזין מיקרו בכי האי. כתב עוד ה"ה ואני אומר אין לנו לגזור וכו' כלומר אע"פ דמצינו בגמרא דחילק כה"ג בין זריזים לשאינם זריזים לא הוו ככהנים דזריזים כדפרישית אבל האי גזירה דהר"א ז"ל היא גזירה חדשה שלא מצינו לה כלל ולכן העיקר כדברי רבינו. ואע"פ שיש לך לומר דאתי שפיר טפי להר"א ז"ל דלא פליג רבי עקיבא עלייהו דרבנן דאמרו תאפה מיד דר"ע איירי בזריזים ולישנא דברייתא הכי דייק דקאמר ואמר ר"ע דמשמע דלא פליג מ"מ אין זה כלום דעל כרחין אפילו להר"א ז"ל צריך לומר דפליג דלרבנן אפילו הזריזים אין לשין לכתחלה ולר"ע לשין לכתחלה (א"כ) [דאל"כ] היכי קאמר אח"כ ושוים שאין לשין העיסה בפושרין הא אפילו בשמן ודבש מודו דאין לשין לכתחלה ואם הכונה לומר שאם לש את העיסה בפושרין מותר הכי הוה ליה למימר ושוים שאם לש את העיסה בפושרין מותר אלא ודאי על כרחין כדפרישית וא"כ כיון דכן הוא א"ש עיקר כדברי רבינו כדפרישית:

פרק ו

הלכה א

מצות עשה מן התורה לאכול מצה וכו'. וא"ת דבפרק כל שעה (פסחים דף כ"ח.) אמרו שם גבי אוכל משש שעות ולמעלה עובר בלא תעשה ולר"ש אינו עובר ולר"י מפקינן דבזמן הזה מצה מדאורייתא מקרא דשבעת ימים תאכל עליו מצות ולר"ש דאינו עובר נפקא ליה מבערב תאכלו מצות ורבינו פסק בפרק ראשון כר"י בלפני זמנו כמבואר שם וא"כ איך כתב כאן דאיסור החמץ בזמן הזה הוא מקרא דבערב תאכלו מצות דהיינו קרא דר"ש דהכי משמע כאן לכאורה דנקט רבא בפ' ערבי פסחים (פסחים דף ק"כ) והיינו כר"ש כדפרישית. וי"ל דמאי דהביא כאן רבינו קרא דבערב תאכלו מצות אין כונתו להביא אלא דההיא מצות עשה לאכול בליל פסח מצה אבל שיהיה חיוב לאכול בזמן הזה לא הביאו מכאן, ומ"ש בכל מקום ובכל זמן אינו אלא מקרא דששת ימים תאכל מצות:

הלכה ב

בלע מצה. הגירסא שיש לנו בדברי רבינו כך היא. בלע מצה יצא בלע מרור יצא בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. והגירסא הזאת הוזכרה בדברי רשב"ם בפ' ערבי פסחים (קט"ו) ופירושו כך בלע מרור יצא מפני שיש בה טעם מרור בלע מצה ומרור אע"פ שכשבלע מרור לחודיה יצא הכא לא יצא ידי מרור. ונתן רבינו טעם למרור מפני שהמרור טפילה למצה ולכך לא יצא. והראב"ד ז"ל יש לו נוסחא אחרת בגמרא

והוא בלע מרור לא יצא ומפני כן השיג על רבינו שאין טעם מרור מפני שטפלה למצה דאפי' לחודיה לא יצא. ולדעתו מה שאמרו בגמ' ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא לא בא להודיענו אלא דידי מצה יצא דהוה אמינא לא יצא משום דהמרור עמו. וה"ה היה לו הגי' בדברי רבינו בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא ומפני כך פירש שהטעם שכתב רבינו שהמרור טפילה למצה וכו' קאי אידי מצה יצא ולפי הנוסחא שכתבתי אין צורך לידחק בזה. כתב ה"ה אבל כשכרכן בסיב כו' וא"ת מה טעם לחלק בין סיב למרור וכי תימא דבסיב כרכן ובמרור לא כרכן א"כ ליפלוג במרור גופיה היכא דכרכן דהוא אסור. וי"ל דמרור אע"ג דכרכן מותר דכיון דביה איתעביד מצוה אע"ג דלא יצא ידי חובה מ"מ לא הוי הפסק כיון דמעין המצוה הוא אבל כרכן בסיב דאין הסיב ענין למצוה כלל ודאי דהוי הפסק:

הלכה ה

מצה שלשה במי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח. יש להקשות על רבינו דמקרא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות מפקינן דברים הבאים לידי חמוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו כו' והאי אינו בא לידי חמוץ וא"כ לכאורה נראה דהדין עם הוראיתי מי שכתב שאמר ה"ה וראיתי מי שתירץ דמלא תאכל עליו חמץ לא ממעטינן אלא דברים שאינן באים לידי חמוץ בשום צד ואופן בעולם אבל מצה שנילושה במי פירות הרי המצה היא באה לידי חמוץ אלא שהמים גרמו לה שלא תחמיץ ולא ממעטינן מהאי קרא ודבר נכון הוא: **כתב** ה"ה וראיתי מי שכתב שאינו יוצא במצה וכו' מפשטן של דברים אלו נראה לכאורה דלא מיקרי מצה עשירה אלא בשנילושה במי פירות לבד אבל כשלשה במים לחם עוני מיקרי. ועוד נראה מכאן שאם לשה במי פירות לבד אינו יוצא משום היקשא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות וזה אינו בא לידי חמוץ. וראיתי מי שהקשה על זה ב' קושיות חדא דהיכי קאמר לר"ע (דף ל"ו) לחם עוני פרט לעיסה שנילושה כו' הא עיסה שנלושה בשמן ויין ודבש מפקינן לה מהיקשא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות ודחק לתרץ זה דברייתא דקאמרה פרט לעיסה שנילושה וכו' לדוגמא נקטיה אבל כוונת הברייתא היא לומר פרט לחלוט ולאשישה כדקאמר לקמן באידך ברייתא ולא כיון ר"ע אלא לדחות דברי ר"י הגלילי. עוד הקשה דכשהקשו בגמ' בפ' כל שעה (פסחים דף ל"ו) מר"ע לר"ע ותירצו הא ביו"ט ראשון הא ביו"ט שני אמאי דחיק לאוקמי בהכי לאוקמי בחד יומא והא שנילושה במים ולכך קאמר לשתי דמיקרי לחם עוני והא דקאמרת דלא מקרי לחם עוני הוא דנילושה (במים) [בלי מים] גם על זה נ"ל לתרץ דהגמרא תירץ כן משום דאשכח סייעתא דאמר ליה ר"י לבריה כו'

כדאמרו שם כו' ואכתי קשיא לי קושיא אחרת והיא דבגמ' פ' כל שעה (פסחים דף ל"ח:) הקשו על הברייתא דקאמרה יכול יצא אדם ידי חובתו בחלת תודה ורקיקי נזיר וכו' ותיפוק ליה דהוה מצה עשירה והשתא לפי דברי היש מי שכתב דקאמר דמצה עשירה לא מקרי אלא במי פירות לבד הא חלת תודה ורקיקי נזיר נילושים בפושרין וכדכתב הרמב"ם פי"ג מהל' מעשה הקרבנות וכיון שכן מאי מקשה דהוי מצה עשירה הא כיון דאית בה מים לחם עוני מקרי לכך אני אומר דאין כונת היש מי שכתב אלא לפרש דברי הברייתא דפליגי ר"י הגלילי ור"ע דר"ע ס"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה וכו' ור"י הגלילי סבר דעיסה שנילושה בשמן יין ודבש דיוצא ועל זה אמר היש מי שכתב דמה שהם חולקים דלר' יוסי יוצא ולר' עקיבא אינו יוצא מטעמא דלחם עוני היינו דאיכא בהו מים ולהכי קאמר ר' יוסי יוצא וזהו שכתב שאינו יוצא במצה שנילושה כלומר לר' יוסי דקאמר יוצא אינו יוצא אלא במצה שנילושה וכו' נמצא דלדידן דאית לן דבשאר פירות יוצא דע"כ לא פליגי אלא בשמן יין ודבש וכדכתב רבינו ז"ל צ"ל שיהיה בהם מים ואז יוצא בהם ששייך בהם חמוץ ולא שייך בהו לחם עוני אבל בשמן יין ודבש ודאי דשייך בהו לחם עוני אע"ג דאית בהו מים והשתא ניחא הכל:

הלכה ז

זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון וכו'. ודאי דטבל שלא נתקן אין יוצאין בו וק"ו הוא מטבל דרבנן דכתב רבינו בפרק ה' מהל' ברכות דאין מברכין עליו. ובגמרא בפרק כל שעה (פסחים דף ל"ה:) אמרו ת"ר יכול יוצא אדם בטבל שלא נתקן כל צרכו ת"ל וכו' יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ וכו' והקשו בגמ' ואיסורא דחמץ להיכא אזלא ותירצו הא מני ר"ש היא דאמר אין איסור חל על איסור דתניא ר"ש אומר האוכל נבלה ביוה"כ פטור. ולכאורה היה נראה להקשות דכיון דהך ברייתא אתיא כר"ש ולדידיה אין יוצאין בו כדפרישית משמע דפסק כאן כר"ש ופרק שני מהל' שביתת עשור כתב אחד האוכל אוכלים וכו' כגון פיגול ונותר וכו' הרי זה חייב כרת משום אוכל ביוה"כ משמע דפסק הלכה [דלא] כר"ש. והא לאו מילתא היא כלל דאפשר לתרץ דמה שאמר שם בהל' שביתת עשור דחייב היינו כגון דהוא איסור בת אחת או מוסיף או כולל וסמך על מה שכתב סוף פ"י מהלכות מאכלות אסורות ופרק ט"ז מהלכות איסורי ביאה והשתא שפירש פסק כר"ש דאין איסור חל על איסור כגון ההיא דטבל וחמץ דאיסור טבל מעיקרא והדר אתי חמץ דאין שם לא כולל ולא מוסיף ולא בת אחת. זה היה נראה לומר לכאורה אבל כשנעיין בפרק י"ד מהל' מאכלות אסורות אין צורך לכל זה דשם כתב רבינו דיוה"כ חל על איסור נבלה ופיגול משום דהוא איסור כולל שכולל כל האוכלים.

והשתא צ"ל לדעתו ז"ל דמה שאמרו בגמרא בפרק כל שעה האוכל נבילה ביוה"כ פטור אינו רוצה לומר פטור מיוה"כ דע"כ חייב ביוה"כ ממ"נ אי נתנבלה מבערב וחל איסור נבלה קודם זה אתי יוה"כ וחל עליו דהוי איסור כולל וא"כ חייב כרת ואי נתנבלה בו ביום דחל יוה"כ קודם כל שכן דחייב טפי על יוה"כ אלא ודאי דמאי דפטור הוא פטור מנבלה ואיירי דנתנבלה בו ביום דחל איסור יוה"כ קודם. והשתא אתי שפיר מה שכתב בהלכות שביתת עשור דחייב כרת האוכל נבלה או פיגול ביוה"כ דחייב ממ"נ כדפרישית וחמץ וטבל כיון דכשחל איסור חמץ על הטבל אין כאן לא כולל ולא מוסיף ולא בת אחת להכי קאמר ר"ש דפטור. זה נ"ל מבואר בדעתו ז"ל אבל רש"י ז"ל סובר דפטור מיוה"כ משמע דלא ס"ל דיוה"כ הוי איסור כולל כדעת רבינו:

הלכה ח

וכן יוצאין במצה של מעשר שני וכו'. ואם תאמר הא אמרינן בפ' כל שעה (פסחים דף ל"ז:) עיסה של מעשר שני לדברי ר"מ פטור מן החלה לדברי חכמים וכו' מצה של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא בה ידי חובתו וכו' לדברי חכמים יוצא וכו' כלומר לדברי ר"מ דאמר מעשר ממון גבוה הוא וא"כ איך פסק כאן רבינו דיוצא בו ידי חובתו ובסוף פרק ג' מהל' מעשר שני ונטע רבעי פסק כר"מ דאמר מעשר ממון גבוה כמבואר שם. ונראה לתרץ דבסוף פרק חלק אמרו מחלוקת דר"מ וחכמים במעשר שני בירושלים אבל בגבולים כולי עלמא סברי דמעשר ממון גבוה הוא ופטור מן החלה וא"כ נאמר דמה שפסק בהלכות מעשר שני הוא כחכמים והיינו דוקא בגבולין ומוכרחים אנו לומר כן דהא בהלכות בכורים ריש פ"ו כתב עיסת מעשר שני בירושלים דחייב בחלה והיינו כרבנן דר"מ דלר"מ אפילו בירושלים פטור כמבואר שם בגמ' בסוף פרק חלק (סנהדרין דף קי"ב:) אלא ודאי דפסק כרבנן ומאי דכתב בהלכות מעשר שני הוא בגבולין. ומ"מ הרב סתם הדברים שם דהיה לו לומר דוקא בגבולין והוא לא כן עשה שהביא סברת ר"מ הנזכר במשנה דפרק האיש מקדש בלשונו וטעמו ואולי סמך על מה שכתב כאן ובהלכות בכורים כדפרישית:

פרק ז

הלכה יא

החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט וכו'. כאן פסק כר' אליעזר בר צדוק (דף קי"ד) וכדכתב ה"ה ובפירוש המשנה כתב בהפך ואמר שם דלדברי ר"א בר צדוק צריך לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת חרוסת ואין הלכה כמותו. ונראה שחזר כאן ממה

שכתב. ומ"מ צריך לתת טעם למה אין מברכין עליו כמו שכתב בעל המשנה כיון שהיא מצוה מדרבנן דהא מברכינן אמרור בזמן הזה דהוא מדרבנן אע"ג דיש לחלק דמרור היה מדאורייתא בזמן שבית המקדש קיים מ"מ הא מברכין על שאר מצות דרבנן:

פרק ח

הלכה ב

ואחר כך עוקרין השלחן מלפני קורא ההגדה לבדו. בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קט"ו:) אמרו ואין עוקרים השלחן אלא מלפני מי שאומר ההגדה רב הונא אמר כלהו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכתא כרב הונא ע"כ. ורבינו ז"ל נראה דפסק דלא כרב הונא ונראה דלא היה בגירסתו והלכתא כרב הונא ולכך פסק כסברא ראשונה דאיתמרא בגמרא בסתמא:

שבכל הלילות אנו אוכלין וכו' והלילה הזה כלו צלי. שם במשנה פרק ערבי פסחים (פסחים דף קט"ז) ובפרק אלו דברים (פסחים דף ע') אמרו על מתניתין דקאמרה דחגיגה נאכלת לשני ימים ולילה אחד מתניתין דלא כבן תימא דתניא [בן תימא] אומר חגיגה הבאה עם הפסח [הרי היא כפסח] ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וכו' מ"ט דבן תימא כדמתני רב וכו' איבעיא להו לב"ת נאכלת צלי או אינה נאכלת וכו' ת"ש הלילה הזה כלו צלי ואמר רב חסדא זו דברי ב"ת ש"מ ע"כ בגמרא. והשתא יש תימה על דברי רבינו דהוא פסק בהלכות קרבן פסח פ"י כמתניתין דחגיגה נאכלת לשני ימים ולילה אחד ודלא כב"ת וא"כ לדידן ודאי אינה נאכלת צלי דלית לן היקשא דב"ת כדמשמע בגמרא ולית לן לומר הלילה הזה כלו צלי דהא בגמ' אמרו דזהו כדברי בן תימא דסבירא ליה היקשא ודחגיגה נאכלת צלי אבל לדידן דחגיגה אינה נאכלת צלי ולא מצינן למימר כלו צלי דהא איכא חגיגה וא"כ תימה הוא בדברי רבינו דכאן נראה דפסק כב"ת ושם פסק כסתם מתניתין וצ"ע:

הלכה ו

ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך וכו'. קשה כיון דהוא חשש לדהלל ודחכמים איך כתב בזמן שביהמ"ק קיים רצה עושה זה ואם רצה עושה זה היה לו לומר דליעבד לתרוייהו מספיקא כמו בזמן הזה והתימא הזה הוא גדול יותר על דברי ה"ה ז"ל שכתב ובגמרא חששו לדברי הלל וכו' ולזה כתב רבינו וכו' דא"כ היה לו לומר דיעשה שניהם כדפרישית. עוד יש להקשות על דברי רבינו ז"ל דכיון דהוא רוצה לצאת מידי ספיקא דהלל הא הלל משמע בגמ' (דף קט"ו) דהיה כורך הפסח והמצה והמרור יחד

משום דהיה מדקדק הכתוב שאמר על מצות ומרורים יאכלוהו וא"כ הך וכורך מצה ומרור היה לו לכותבו אחר אכילת החגיגה והיל"ל שם וכורך פסח מצה ומרור וכורך וכו'. ונ"ל שזהו מה שהשיגו הראב"ד ז"ל באומרו ומ"מ לא דייק זה הסדר כלומר הוא רצה לצאת ידי הלל ולא דייק שהיה לו לומר זה וכורך יחד עם הפסח אחר אכילת הזבח וכמו שזכרתי, וה"ה ז"ל כתב שלא נתבאר טעם הראב"ד, ול"נ שטעמו הוא זה. ולקושיא הראשונה יש לפרש דלעולם בעי רבינו אפילו בזמן בית המקדש שיעשה שניהם וכדכתב למטה לצאת מידי ספיקא דהלל ומאי דקאמר ואם אכל אייריי רבינו לענין הברכות כלומר דאם אכל הכורך תחלה מברך על אכילת מצות ומרורים ופוטר מה שיאכל אח"כ כל אחד לבדו ואם אכל כל אחד ואחד תחלה מברך על כל אחד ואחד תחלה ופוטר הכורך שיעשה לבסוף דאם הכורך הוא בדין אינו הפסק שאכל כל אחד תחלה בין הברכה והכורך דהכל מענין אחד הוא והרי הוא כמו [ברכות מ'.] גביל לתורי וכן בהפך כשהכורך תחלה דפוטר ברכתו מה שאוכל אחר כך כל אחד לבדו:

הלכה ז

ולא ברכת הפסח פוטרת וכו'. נראה דהוא פסק כר"ע דאמר במשנה (דף קכ"א) לא זו פוטרת את זו ולא זו את זו ודבריו מתמיהים דבגמ' אמרו דלר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה כלומר דאם הנזרקים נשפכו כשרים ולהכי ברכת הפסח פוטרת הזבח ולר"ע לא הוי שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה כלומר דאם הנזרקים נשפכו פסולים ואם הנשפכים נזרקו ג"כ פסולים ולהכי אין ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח של פסח וא"כ רבינו דפסק כאן כר"ע איך פסק בריש פרק כ' מהלכות פסולי המוקדשים דהנזרקים נשפכים שכתב שם וכל הניתנים בזריקה שנתנן בשפיכה יצא שנאמר ודם זבחיך ישפך וזה נראה דהוא כר' ישמעאל. ויותר יש להגדיל התימה בסוגיא דזבחים בפרק בית שמאי (זבחים דף ל"ז) בתחילתו שאמרו שם על האי קרא דודם זבחיך ישפך ואכתי להכי הוא דאתא מבעי ליה לכדתניא מנין לניתנים בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כר"ע דאמר לא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה דתנן ברך ברכת הפסח פטר את של זבח של זבח לא פטר את הפסח דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר לא זו פוטרת את זו ולא זו פוטרת את זו והכי מבואר שם דלר"ע לית ליה בכל הני דהוי בזריקה שאם נתנן בשפיכה יצא מקרא דודם זבחיך כו' וזו היא קושיא חזקה וצ"ע:

הלכה י

ויש לו לגמור את ההלל וכו'. כלומר הלל שגומרים על כוס רביעית יכול לגומרו במקום אחר. וכתב הרב המגיד כו' וע"כ לא אמרו דבשעת אכילה כו'. וקשה דלמה לי האי וע"כ הא בלאו הכי למדנו משום דיכול לומר הלל במקום אחר דהא מ"ש שם שלא בשעת אכילה פירש רש"י ז"ל התם קריאת ההלל היא לאחר אכילה כלומר ההלל קורין אותו אחר כך ומקרי שלא בשעת אכילה ולמה ליה להי"ה לומר האי ע"כ. ונראה דנשמר ה"ה שנוכל לפרש דה"ק כאן בשעת אכילה וכו' כלומר לומר ההלל על אכילתו ודאי דצריך לאומרו במקומו אבל אחר שהשלים הוא מצות ארבעה כוסות ואמר ההלל אם רצה לעקור ולומר ההלל עם חבורה אחרת רשאי ומ"ש והלילא פקע איגרא הוא שהיו מתכנסים אחר שהשלימו מצות ארבעה כוסות היו באים ומשלימים ראשונה בבתיהם ומתכנסים עם האחרים שלא השלימו והיינו דאמר הלילא פקע איגרא לזה אמר ה"ה דאפילו שהפי' הוא כך ע"כ לא אסר התם בשעת אכילה אלא משום פסח אבל היכא דליכא פסח ודאי דאפילו בשעת אכילה יכול לעקור אחר שאכל ולומר ההלל במקום אחר:

הלכה יב

מי שאין לו ירק אלא כו'. כתב הרב המגיד והטעם לדבריו כו'. האמת כי כפי הנראה משם משמע מדבריו דהיכא דהמצות הם חובה כמו מרור ומצה אף על פי שהעושה לו ולאחרים צריך שיאמר בלמ"ד ומפני זה כתב ה"ה וצריך עיון ושם יתבאר וכו':

הלכה יד

מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל. רבינו מפרש דר' יוסי (דף ק"כ:) פליג אסיפא ומיקל וה"ק מאי דאמרת כלן לא יאכלו דמשמע בין נתנמנמו בין נרדמו אין הדבר כן אלא נתנמנמו מותרין ובמקצתן בכל גוונא מותרין. ור' שמואל פירש דקאי אריש ור' יוסי מחמיר וה"ק מאי דאמרת בסיפא מקצתן יאכלו דמשמע אפילו נרדמו אין הדין כן אלא אם נרדמו אפילו מקצתן אסורין ולדידיה צריך לומר במעשה דאביי שאביי היה אוכל עם רבה ולהכי השיב ליה דמתנמנם היה וכר"י דאם היה נרדם היה אסור אע"פ שהוא היה מתנמנם מקצת כר"י. ורבינו נראה שיפרש שאביי לא היה אוכל עם רבה אלא רבה לבד היה אוכל ומשום הכי אמר דמתנמנם היה כר"י דאילו היה נרדם היה אסור מפני שהוא היה הכל שלא היה שם אחר. ופי' האחרון שכתב ה"ה ר"ל שרבה היה מתנמנם בבית המדרש מינם קא ניים מר ואמר לו אין והיינו הנמנום דאמרינן

במתניתין ורצו להודיענו החילוק שבין הנמנום והרדימה משום דהלכה כר' יוסי: **סליקו להו הלכות חמץ ומצה בסיעתא דשמיא**. .